

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בהדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

פר' וירא תשפ"ג

גליון 32

וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח
סלת לושי ועשי ענות: מה שאמר אל שרה דוקא. יראה כי פסח
היה (רש"י להלן יט ג) וידוע שאין לשין בפסח יותר משיעור חלה
כדאי' בפסחים מ"ח., והרא"ש שם פ"ג ס' ו' הביא ראייה מלחם
הפנים דבדיעבר כשר, ששני עשרונים היתה החלה האחת. ומגן
אברהם ס' תנ"ו סק"ו דחה, דאם אמרו בזריזין יאמרו באינן
זריזין, לזה אברהם שביקש שתלוש ג' סאין שהם עשרה שיעורי
חלה וצריך זריזות יתירה, ושרה אמנו זריזה היתה, לכן אמר
"מהרי שלש סאים כו", לכן "לושי" את "ועשי עוגות" כי אין
לסמוך על אחר.

או יאמר, כי אפשר המהירות, כי פסח היה כמו שביארנו לעיל
והוא ביקש שתהיה כל התפעלות המצוה על ידי שרה, לכן אמר
"מהרי" שאמרו חז"ל (פסחים מ"ח:) שלוש נשים אחת אופה
ואחת לשה ואחת מקטפת, ולפי שחפצו היה שכל מעשים על
ידיה תהיינה, לכן אמר "מהרי" במהירות יתירה לפי שאת
"תלושי" גם כן, "ועשי עוגות" היינו אפיה.

ואמרו חז"ל בבא מציעא פ"ז. כתיב קמח וכתוב סולת, אמר רבי
יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחין. ואפשר כי הוא אמר
קמח לפי שחשבם לאנשים גדולים, חשש שאם יאמר סולת,
סתם סולת בחזקת לתיתה (על פסחים מ'). ושמא ימנעו מחשש
חימוץ, הגם כי לתיתה מותרת בזריזין (על פסחים ל"ו). שמא
יחושו שאינן זריזין כל כך, לכן אמר קמח, והיא לא חששה כל כך
לפי שענינה צרה ואם לא יאכלו לא איכפת לה.

*

והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. בגמ' בבא מציעא פ"ו:
לעולם אל ישנה אדם מן המנהג כו' מלאכי השרת יירו למטה
ואכלו לחם.

האי לחם שפת יתר דאדרבה לקמן פ"ז. מבואר ולחם לא הביא.
ואפילו תימא דס"ל כמאן דאמר במדרש (בראשית רבה מח יד)
דמה אם דברים שלא אמר הביא, כל שכן לחם שאמר, שהביא,
מכל מקום אפילו לא אכלו לחם, נמי מוכח דלא ישנה מדכתיב
ויאכלו.

ואפשר לומר דמן האכילה י"ל שהיתה דוגמת הקרבן "ויאכלו",
היינו ראשון ראשון נשרף, והיו נהנים בסוד הקרבנות שנהנין
מרוחניות המאכל וניצוצי הקדושה שבתוך המאכל, כמו שכתבו
המפרשים. ואם כן י"ל שעל הבשר אין תימה כל כך שאפשר

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ
לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: הזכיר ב' פעמים "וירא".
וגם קשה למה נקט "לקראתם" הוה ליה למימר "אחריהם".

ויראה לפי שהמלאך ד' פנים לו כדכתיב (יחזקאל א' ו') "ארבעה
פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם". נמצא שהיו מתחילה
"נצבים עליו", וכאשר נתרחקו לדרכם נדמה לאברהם שהם
כנגדו והלכו אחורנית, לכן נקט "וירא", כי המה לא פנו אליו עורף,
לכן "וירץ לקראתם וישתחו ארצה", כי היה פליאה דעת ממנו,
לכן היה בספק פן מלאכי עליון המה אשר ד' פנים להם.

*

יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם. במסכת בבא מציעא (פ"ו):
אמרו לו וכי בערביים חשדנו שהם משתחוים לאבק רגליהם.
מה שדרשו חכמינו ז"ל מזה שנדמו לו לערביים, כתב הרא"ם כאן
מדהקדים רחיצה ללינה וזה דחוק.

ויותר נראה לי דודאי דרך לרחוץ רגליו בבוא מן הדרך כמו
שכתוב גבי לבן גם כן להלן "ויתן מים לרחוץ רגליו", אבל אלו
השלשה אנשים שהיה דרכם להפליג יותר כמו שחשב אברהם
ולכן אמר "וסעדו לבכם אחר תעבורו", ולא היה שעת לינה כלל,
ואז אין דרך לרחוץ, לכן דרשו חז"ל שהקפיד על עבודה זרה.

ומה שהקשה הרא"ם למה לא הקפיד על העובדים, לא קשיא
מידי דאדרבה זה מעשיו של אברהם לגייר עובדי עבודה זרה
ולפרסם אלקותו ואחדותו יתברך אבל מן הנעבד אין תוחלת דבר
טוב.

ומה שתמה הרא"ם בשם הלומדים איך יתכן להשתחוות לאבק,
יראה כי האבק מצד הקליפה שהוא דבר שאין עושה פרי ז'ואל
אחר איסטרס ולא עביד פירין" כדאי' בזוה"ק ח"ב ק"ג.

ולכן ביעקב גם כן "ויאבק איש עמו", שהיה שרו של עשו שורש
קליפת אבק גמטריא עגל. ולפי שנתאחזו בשורש קליפה
שמצידה האבק לכן השתחוו לאבק רגליהם כי נחש וקליפה כרוך
בעקבותם. וכן עובדי הטלה ודאי אין הכונה שעבדו את הבהמה
רק לפי בחינת שרשה במזל ושר, ובקדושה אות ברית קודש
ובקליפה אבק שאינו עושה פירי.

(מעייני החכמה בבא מציעא)

*

במעשיו כמו שכתב האלשיך בכמה מקומות, והוא יתברך אמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה כו".

אמנם יובן על פי משל, לאחד שהיה עשיר גדול וגביר והיתה לו בת ראויה לנשואין, וכדרך השדכנים שידך לו שידוך הגון, ויאמר כי בודאי יתן כמה אלפים, ויאמר לו מאין ידעת כזאת אחר שלא דברת עמו מזה, והשיב בזאת ידעתיו כי לאיש אחר סייע באלף אם כן לבתו ודאי יתן כהנה וכהנה. לכן אחר שאברהם פירסם אחדותו יתברך לאנשים אחרים, אם כן ראוי בודאי בלי ספק שכבר הוא כאילו עשה, "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו" קל וחומר מאשר מדריך לאנשים אחרים, לכן היה בהחלט כאילו ציוה כבר.

(מלא העומר פרשת אחרי מות)

*

ויאמר ה' זעקת סדם ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד: יש להבין מה קאמר "זעקת סדם כו" וחטאתם". ואפשר על פי מה שכתבו ספרי מוסר כי תיקוני תשובה שתיקנו סיגופים כתבו דסגי שיעשה כפי תיקוני תשובה אף אם שנה בחטא פעמים רבות. ואם עשה תיקון תשובה על שני עבירות שעשה, אף ששנה הרבה, כולם מתכפרים. והטעם שנחשב עיקר החטא בזדון ראשונה, ושניה שאחר כן כבר נעשה לו כהיתר (יומא פ"ו), ונחשב לו שוגג.

וזה אומרו "זעקת סדם ועמורה כי רבה", שהרבו בעוון ושנו, "וחטאתם", היינו שאפילו נחשוב יתר העוונות לשגגות, "כי כבדה מאוד".

עוד אפשר לפרש, כי הזעקה רבה למאוד, אך פעמים יש נגד הזעקה, שהיא מקטרגים מלאכי משחית שנבראים בעוונות, אך לעומת זה אם יהיה לרשע מקצת זכיות הם פרקליטים נגד מלאכי משחית. והנה העוונות נשקלים נגד הזכיות אך זה למי שיש לו קצת זכיות. אך למי שאין לו שום זכות גם בחטא קל יכבד המאזנים, כי אין זכות כנגדו. לזה אמר כי "הזעקה רבה" ואין בגדר לשקול הזכיות כנגדן כי אפילו "חטאתם כבדה מאוד", אחר שאין שום זכות להניח בכף מאזנים האחרת כנגדו.

*

ויאמר ה' זעקת סדם ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד: ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה: יראה כיון דאמרין בעבר עבירה ושנה נעשה לו כהיתר, (יומא פ"ו), ואם כן ממילא אינו חוזר בתשובה.

ולזה אמר "זעקת סדם ועמורה כי רבה", לכן כל העבירות הם בגדר שוגג שנעשין כהיתר, ואם כן "כבדה מאוד" שאין תקוה שיחזרו בתשובה. וזהו "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה", ואם כן בודאי לא יחזרו בתשובה, מעתה יהיה דינם כלה ונחרצה, "ואם לא", שלא הרבו לפשוע כל כך, ואינא במדרש (קהלת רבה ז כג) "יש רשע מאריך ברעתו", מחמת שמאריך ימים אולי יחזור בתשובה. וזהו "ואם לא אדעה", אם יחזור בתשובה יאריך להם, ואם יהיה גלוי לפני שלא יחזרו בתשובה ידונו בכלה ונחרצה.

שנהנין מנצוצי שבתוך המאכל, מיהו בלחם אינו דוגמת הקרבן כיון שרחוק יותר במדרגה שאין בו רוח חיים ואפשר שאין המלאך נהנה מדבר שאין בו רוח חיים, כי הנצוצות גסות ביותר. ולכן כתב האר"י ז"ל על מה שאמרו שבת ק"מ: באתרא דליעול ירקא וכו' כי קשה יותר להעלות ממדרגת צומח לחי, ונוח יותר להעלות מחי למדבר, לכן אמר ליעול בישראל וכוורא.

ואם כן מן הלחם מוכח טפי שעשו כן שלא לשנות המנהג. ולכן המלאך אמר למנוח "אם תעצרני לא אוכל בלחמך", כי נצוצין שבלחם רחוקים הרבה ממדרגתו.

ואף שיש לחם במנחות, בבני נח אין מנחות (מנחות ע"ג): ואפשר שלא נהגו כי אם במתן תורה שאז היה כח להעלות המדרגות אף מצומח. וכן פסק הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ג ה"ב) דאין מקבלין מנחות מנכרים אף שנודרין נדרים ונדבות. כן נראה לי בישוב לשון חז"ל.

(מעייני החכמה ב"מ פ"ו):

*

ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל. וברש"י בבבא מציעא (פז א) אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה.

לכאורה לא שייך הודעה, שהרי כבר ידע אברהם. ואפשר לפי ששאר נשים אין נשמרין מן הדיבור כשהם באהליהם, אבל זו לא נשמע קולה לכן לחבבה על בעלה "כי הנה באוהל" קרוב כאשר נאמר "ושרה שומעת", ואע"פ כן קולה לא ישמע.

אך באמת קשה מנ"ל דכדי לחבבה על בעלה שאלו, הא בגמרא אמרינן דדרך ארץ לישראל באכסניא.

ואפשר דמשמע להו, דקשה דהיה להם לשאול קודם אכילה, אלא משום שאמר לשרה מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עוגות, ואינא בבבא קמא מ"ח. היכא דעיילה למיפא ואתא ברחא דמרי דביתא ואכל ללישא ומית [מעשה באשה שהכניסה בצק לבית חברתה כדי לאפותו, ובא העז של בעל הבית ואכל את הבצק, והתחמם העז, ומת], חייבה רבא לשלומי דמי ברחא [חייב רבא את בעלת הבצק לשלם את דמי העז], ומסיק התם כיון דלמיפא בעא צניעותא לכן מסתלקים הבעלים, ופירש רש"י ד"ה למיפא שמגלה זרועותיה.

ואם כן בתחילה אין חידוש שלא נראית כיון דנצטוית "לושי ועשי עוגות", והלישה צריך צניעות שמגלה זרועותיה, אבל אחר אכילה שראו כי לחם לא הביא לכן שאלו "איה שרה אשתך" עכשיו, ויאמר הנה" גם עתה שאין לישה "באהל", ומיושב הלשון, אלא מאי באוהל לחבבה על בעלה שישים אל לבו שבתחילה כבר נודע צניעותא דבשעת לישה לא יתכן במקום אנשים וגם בלא לישה הנה היא באוהל מכח צניעות יתירא.

*

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמו דרך ה'. הנה לא מצינו שיפרסם הוא יתברך העתיד, כי צדיק ורשע לא קאמר (נדה ט"ז), שאם יצא דיבורו יתברך כבר הוא מוכרח